

SHOIRLAR AMIRI AHMAD SHAVQIY

AHMAD SHAWQI — PRINCE OF POETS

Imomaliyeva Muxlisabonu Xusanboy qizi

O'zbekiston xalqaro islomshunoslik akademiyasi talabasi

Ilmiy rahbar: Daminov Bahromjon

O'zbekiston xalqaro islomshunoslik akademiyasi

Arab tili va adabiyoti al-Azhar kafedrasi katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqola arab she'riyatining eng buyuk namoyandalaridan biri, "Shoirlar amiri" laqabiga sazovor bo'lgan Ahmad Shavqiy hayoti, ijodi va madaniy merosini yoritishga bag'ishlangan. Maqolada Shavqiyning madaniy va tarixiy kontekstdagi o'rni, she'riyat va dramatik asarlari, islomiy ta'sir va vatanparvarlik ruhidagi ijodi, shuningdek, uning Fransiya va Ispaniya davridagi faoliyati hamda she'riy merosi tahlil qilinadi. Shu orqali maqola nafaqat Shavqiy shaxsini, balki arab adabiyotining yangi davrga o'tishidagi rolini ham ochib beradi.

Kalit so'zlar: Ahmad Shavqiy, Amir ash-shuaro, zamonaviy arab she'riyati, arab adabiy uyg'onishi, vatanparvarlik she'riyati, islomiy motivlar, she'riy drama.

Abstract. This article is devoted to the life, creative work, and cultural legacy of Ahmad Shawqi, one of the greatest representatives of Arabic poetry, honored with the title "Prince of Poets." The article analyzes Shawqi's position within the cultural and historical context, his poetic and dramatic works, his creativity imbued with Islamic influence and patriotic spirit, as well as his activities during his periods in France and Spain and his poetic heritage. Through this analysis, the article reveals not only Shawqi's personality but also his significant role in the transition of Arabic literature into a new era.

Keywords: Ahmad Shawqi, Prince of Poets, modern Arabic poetry, Arab literary renaissance, patriotic poetry, Islamic motifs, poetic drama.

Аннотация. Данная статья посвящена жизни, творчеству и культурному наследию Ахмада Шауки — одного из величайших представителей арабской поэзии, удостоенного почётного титула «Амир поэтов». В статье анализируется место Шауки в культурно-историческом контексте, его поэтические и драматические произведения, творчество, проникнутое исламскими мотивами и патриотическим духом, а также его деятельность в период пребывания во Франции и Испании и его поэтическое наследие. Тем самым статья раскрывает не только личность Шауки, но и его важную роль в переходе арабской литературы к новому этапу развития.

Ключевые слова: Ахмад Шауки, Амир аш-шуара, современная арабская поэзия, арабское литературное возрождение, патриотическая поэзия, исламские мотивы, поэтическая драма.

Kirish

Arab she'riyatining tarixi ming yillik madaniy meros bilan boy bo'lsa-da, uning rivojlanish yo'li har doim izlanish va yangilanishga muhtoj bo'lgan. Bu yo'lda har bir

davr o'zining yorqin shoirlarini, zamon ruhini aks ettiruvchi badiiy namoyandalarni dunyoga taqdim qilgan. Shu asosda, XX asr boshlarida arab she'riyati nafaqat tarixiy an'analarni davom ettirish, balki milliy ong va zamonaviylikni uyg'unlashtirish zarurati bilan yuzlashdi. Ana shu davrning eng yorqin vakili – Ahmad Shavqiy – arab poeziyasiga yangicha nafas olib kirgan buyuk shoirdir. Ahmad Shavqiy she'riyatining o'ziga xos jihati shundaki, u tarixiy voqea va zamonaviy hayotni birlashtirgan holda, o'quvchini nafaqat estetik zavq bilan, balki milliy va diniy ong bilan ham boyitgan. Uning ijodi she'riyatni milliy g'oya, axloqiy qadriyat va islomiy ma'naviyat bilan uyg'unlashtirib, arab dunyosida she'riyatning yangi ufqlarini ochgan. Shavqiy shoir sifatida nafaqat o'z zamonasining siyosiy, ijtimoiy voqealariga javob bergan, balki tarixiy voqealarni she'riy tafakkur orqali yangi ruh bilan boyitgan.

Uning hayoti va ijodi – she'riyatning insoniy, milliy va diniy qadriyatlarni uyg'unlashtirishdagi o'rni, adabiy va dramatik janrlardagi yangiliklari, xorijiy madaniyat ta'siri ostida yuzaga kelgan ijodiy natijalari bilan o'rganishga arziydigan murakkab fenomen hisoblanadi. Shu kirish qismi orqali maqola o'quvchini Shavqiyning badiiy va ma'naviy merosiga yetaklaydi, uning ijodiy boyliklarini zamonaviy adabiy nuqtai nazardan tahlil qilishga tayyorlaydi.

Asosiy qism

Ahmad Shavqiy arab she'riyatining tarixiy va madaniy kontekstida noyob shaxs sifatida ajralib turadi. U 1870-yil 16-oktabrda Qohirada, sharqiy va g'arbiy ildizlarga boy oilada tug'ilgan. Otasi shirkisi, onasi yunon kelib chiqishi bilan ajralib turadigan bu oila Shavqiyga nafaqat milliy, balki ko'p madaniyatli muhitni taqdim etgan. Bolaligi saroy atrofida, hukmdorlar muhiti va yaqin qarindoshlar e'tiborida o'tgan Shavqiy, yoshligidan she'riyat va adabiyotga mehr qo'ygan, Qur'onni yodlash va adabiy asoslarni o'rganish orqali aqliy va ruhiy poydevorini mustahkamladi.⁴⁸

Shavqiy ijodining dastlabki yillari u maktab va huquqshunoslik ta'limi bilan birga rivojlandi. U 1885-yilda Huquqshunoslik maktabiga kirib, shu yerda she'riyatga bo'lgan iste'dodini namoyon qildi. Uning talabalik davridagi ustozlari, xususan, Muhammad al-Bisiyuni, Shavqiyning she'riy salohiyatini erta anglab, uni rag'batlantirdi va hatto uning asarlarini nashr qilishdan oldin ko'rib chiqdi. Shu orqali Shavqiy nafaqat o'z iste'dodini, balki milliy she'riyatga qo'shgan hissasini ham rivojlantirdi.⁴⁹

Yevropa davri va ilmiy boylik

Shavqiy Fransiyada tahsil olgan davri uning ijodiy va madaniy dunyoqarashini tubdan o'zgartirdi. Montpellier va Parij universitetlarida huquq va fransuz adabiyotini o'rganish, u bilan birga fransuz dramaturgiyasi va klassik she'riyat bilan tanishish unga yangi janrlar va badiiy uslublarni o'zlashtirish imkonini berdi. Shu davr Shavqiyga she'riyat va dramatik asarlar orqali milliy va diniy qadriyatlarni ifodalash imkonini yaratdi. U Fransiyada bo'lganida, o'zining milliy merosiga sodiq qolgan holda, tarixiy voqealarni ham she'riy tafakkur bilan boyitdi.

She'riyat va dramatik ijod

(أحمد شوقي: الشوقيات – تحقيق علي عبد المنعم عبد الحميد – الشركة المصرية العالمية للنشر – القاهرة 2000م)⁴⁸

(أحمد شوقي: الشوقيات – تحقيق علي عبد المنعم عبد الحميد – الشركة المصرية العالمية للنشر – القاهرة 2000م)⁴⁹

Shavqiy ijodining eng yorqin jihati uning turli janrlarda ijod qilganligidadir. U vatanparvarlik, siyosiy e'tiqod, madh, risaa (رثاء), sevgi, hikmat va tavsif yo'nalishlarida adabiyotga boylik qo'shgan. Uning she'rlari o'zining boy tasviriy tili, musiqiy ohanglari va nozik badiiy tuzilishi bilan ajralib turadi. Shu bilan birga, Shavqiy dramaturgiya sohasida ham arab adabiyotida yangi sahifa ochdi. Uning "Murs'a Cleopatra" (مصرع كليوباترا), "Qamis" (قميص), "Ali Bek al-Kabir" (علي بك الكبير), "Assit Huda" (الست هدى), "Antara" (عنتر) va "Majnun Leyla" (مجنون ليلى) kabi dramalari nafaqat tarixiy voqealarni, balki zamonaviy ijtimoiy muammolarni ham she'riy ifodada ko'rsatadi. Bu asarlarda milliy g'oya, axloqiy qadriyat va insoniy fazilatlar ustuvor bo'lib, arab teatrining rivojlanishiga katta hissa qo'shdi.⁵⁰

Islomiy ta'sir va diniy mavzular

Shavqiy ijodida islomiy mavzular chuqur o'rin tutadi. "Nahj al-Burda" (النهج البردة) va boshqa madhiy she'rlari orqali u Payg'ambarimiz Muhammad (s.a.v.)ni madh etgan. U shoir sifatida musulmonlarni birlashtirish, islomiy qadriyatlarni yuksaltirishga intilgan. Shu bilan birga, Shavqiy Usmoniylar sulolasi va Misr tarixidagi voqealarni madh etgan, milliy va diniy ongni uyg'unlashtirgan. U she'riyatda tarixiy voqealarni zamonaviy tafakkur bilan boyitgan, islomiy va vatanparvar ruhni uyg'unlashtirgan.

Siyosiy va ijtimoiy e'tibor

Shavqiy o'z davrining siyosiy voqealariga ham befarq bo'lmagan. Misrning mustamlakachilik davridagi vaziyatiga javoban u vatanparvarlik ruhida she'rlarni yaratgan. U 1914–1919-yillarda Ispaniyaga surgun qilingan davrda vatan sog'inchi va tarixiy yodgorliklarni o'rganish orqali she'riy merosini boyitdi. Shu davr uning "Arab davlatlari va Islom buyuklari" kabi epik asarlarini yaratishiga sabab bo'ldi.

Ijodiy meros va muhimligi

Shavqiy ijodi 23 500 dan ortiq baytdan iborat bo'lib, arab she'riyatida rekord natija hisoblanadi. U she'riyatning barcha janrlarini o'zlashtirib, milliy, diniy va axloqiy qadriyatlarni uyg'unlashtirdi. Uning "Shavqiyat" va "Noma'lum Shavqiyat" divonlari, shuningdek, nasriy asarlari (masalan, "Hindning bokirasi", "Ladiyas", "Varaq al-As", "Oltin bozorlari") arab adabiy merosida mustahkam o'rin egallaydi.⁵¹

Xulosa

Ahmad Shavqiy arab she'riyatining eng yorqin va betakror namoyandalaridan biri sifatida tarixda abadiy qoldi. Uning ijodi nafaqat badiiy jihatdan mukammal, balki ma'naviy va axloqiy qadriyatlarni boyituvchi manba sifatida qadrlanadi. Shavqiy she'riyatida vatanparvarlik, islomiy e'tiqod, insoniy axloq va tarixiy ong uyg'unlashgan bo'lib, bu jihatlar uni arab dunyosida nafaqat shoir, balki milliy ruhni uyg'otuvchi yetakchi sifatida ko'rsatadi. U she'riyatni har tomonlama boyitdi: dramatik janrlarni rivojlantirib, tarixiy voqealarni she'riy tafakkur bilan boyitdi, madaniy va diniy qadriyatlarni zamonaviy ohangda ifodaladi. Fransiya va Ispaniyada olgan ilmiy va madaniy tajribalari, turli adabiyot va tarixiy manbalarni o'rganishi uning ijodiy dunyosini kengaytirdi, she'riyatini zamonaviy va universal qildi. Shu bilan birga, Shavqiy arab xalqining til, tarix va madaniy merosini mustahkamladi.

⁵⁰ (شوقي ضيف: شوقي شاعر العصر الحديث – دار المعارف – القاهرة 1975م).

⁵¹ (شوقي ضيف: شوقي شاعر العصر الحديث – دار المعارف – القاهرة 1975م).

Shavqiy she'riyatining kuchi, uning boy til va tasviriy uslubida, musiqiy ohangida va chuqur ma'naviy mazmunida namoyon bo'ladi. Shuningdek, uning "Nahj al-Burda" asaridagi madhiy she'rlari Payg'ambarimiz Muhammad (s.a.v.)ga bo'lgan ehtiromini, diniy va axloqiy qadriyatlarni yuksak badiiy saviyada yetkazadi.

Umuman olganda, Ahmad Shavqiy arab she'riyatini yangi ufqlarga olib chiqqan buyuk shoirdir. U nafaqat o'z zamonasining, balki keyingi avlodlarning adabiy va ma'naviy merosini boyitgan ijodkor sifatida tarix sahifalarida abadiy yashaydi. Shavqiy hayoti va ijodi arab madaniyati va she'riyatining rivojlanishidagi muhim burilish nuqtasi bo'lib, har bir o'quvchi va tadqiqotchiga chuqur ilhom baxsh etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. أحمد شوقي: الشوقيات – تحقيق علي عبد المنعم عبد الحميد – الشركة المصرية العالمية للنشر – القاهرة (2000م).
2. شكيب أرسلان: شوقي أو صداقة أربعين سنة – مطبعة عيسى البابي الحلبي – القاهرة (1355 هـ = 1936م).
3. شوقي ضيف: شوقي شاعر العصر الحديث – دار المعارف – القاهرة (1975م).
4. عبد الرحمن الرافعي: شعراء الوطنية – مكتبة النهضة المصرية – القاهرة (1373 هـ = 1954م).
5. ماهر حسن فهمي: أحمد شوقي – الهيئة المصرية العامة للكتاب – القاهرة (1985م).
6. محمد مندور: أحمد شوقي – منشورات المكتب التجاري – بيروت (1970م).
- 7) <https://mawdoo3.com>